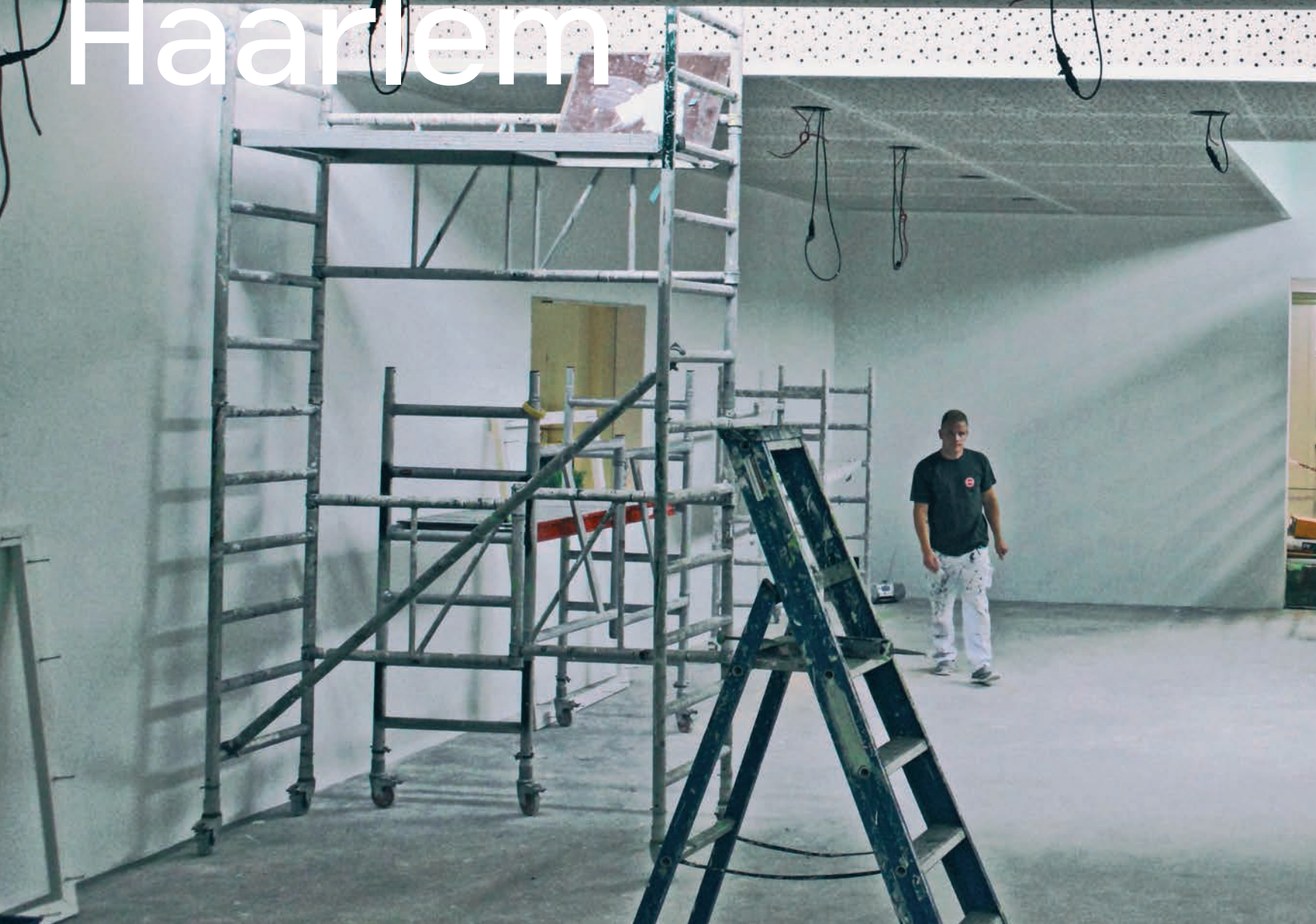

Oog hebben voor
de kwaliteit die
er al is
– OBS De Piramide
Boerhaave,
Haarlem

Frisse school door een frisse blik

Tekst Kirsten Hannema

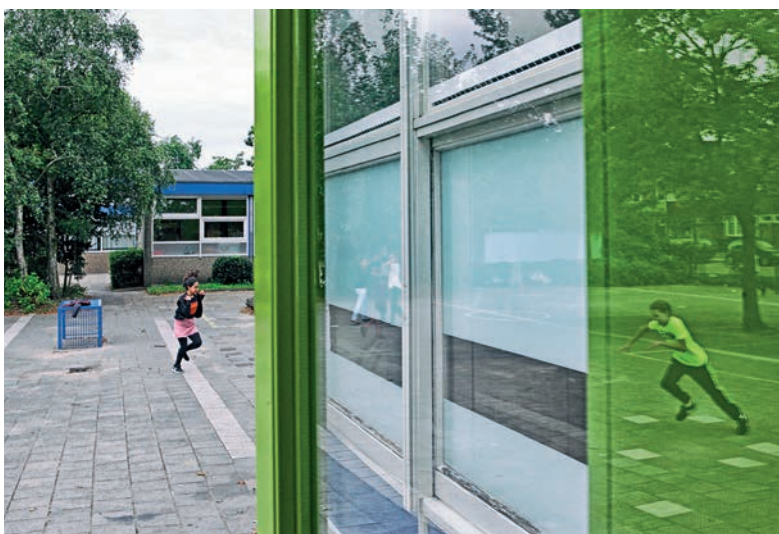
Normaal gesproken wordt de laatste bel van het schooljaar met gejuich begroet: eindelijk, de zomervakantie is begonnen. Zes weken vrij, rugzak in de hoek, zwembroek aan en gaan. Maar dit jaar is het anders op basisschool De Piramide Boerhaave in Haarlem....

Leerlingen en leraren kunnen niet wachten tot het nieuwe schooljaar begint. In september mogen ze hun vernieuwde gebouw in. In de gangen hangen de artist's impressions die architect Serge Schoemaker heeft gemaakt. De kinderen kijken verlekkerd naar hoe het er straks uit zal zien: fris en kleurrijk. De gedateerde gevels worden petrolblauw-wit overgeschilderd, met limoengroene accenten, de verwaarloosde patio's krijgen een glazen overkapping en worden ingericht als collectieve ruimtes. Ze kunnen haast niet geloven dat het gebouw op de plaatjes hetzelfde is als het versleten gebouw waarin ze nu les krijgen.

De metamorfose van De Piramide staat niet op zichzelf. Het is een in een reeks van 14 scholen in het naoorlogse stadsdeel Schalkwijk die de komende jaren opgeknapt dan wel gerenoveerd worden. Een opmerkelijke operatie, want in andere steden en dorpen worden dit soort jaren zestig scholen steevast afgebroken. Aanvankelijk was dat in Haarlem ook de bedoeling. Het gebouw was slecht onderhouden, niet geïsoleerd, het aantal inschrijvingen daalde, de afschrijftermijn liep af; sloop-nieuwbouw leek de logische oplossing.

Het was Wilma Kempinga van stichting Mevrouw Meijer die de wethouder van Onderwijs, Jan Nieuwenburg, wees op de mogelijkheid tot renovatie. Kempinga richtte Mevrouw Meijer in 2009 op nadat zij als projectleider voor het stadsvernieuwingsproject Wimby! in de Rotterdamse naoorlogse wijk Hoogvliet de zogenoemde School-parasites ontwikkelde. Betaalbare, mooie paviljoentjes, als alternatief voor de standaard noodlokalen. Met de opgedane ervaring schreef ze het boekje Nieuw leven voor na-oorlogse scholen, een precieze analyse van deze gebouwen en de aanpassingen die ze in vijftig jaar hebben ondergaan. Wat bleek? Terwijl iedereen riep dat die gebouwen totaal ongeschikt waren voor modern onderwijs, bleken ze veranderingen verrassend goed te kunnen absorberen.

'Het zou zonde zijn om een school als De Piramide af te breken', vindt Schoemaker. 'De structuur zit goed in elkaar, de gangen en lokalen zijn ruim – veel ruimer dan ze tegenwoordig gemaakt worden. En de mankementen zijn op te lossen.' Renoveren, zo blijkt uit berekeningen, is bovendien goedkoper dan nieuwbouw, en duurzamer, zegt Kempinga. 'Ook vanwege de cultuurhistorische waarde. De naoorlogse architectuur heeft zeker kwaliteiten, maar wordt over het

algemeen weinig gewaardeerd. Überhaupt vinden schoolbesturen architectuur een moeilijk onderwerp. Er is weinig geld, terwijl de eisen voor daglicht, ventilatie en isolatie steeds strenger worden; een derde van het bouwbudget gaat inmiddels op aan installaties. Een ontwerper die met wilde ideeën komt, maakt het alleen maar ingewikkelder, zo is de gedachte. Daarom werken scholen bij voorkeur met vaste bureaus, die ontwerpen volgens de normen.'

Mevrouw Meijer wil deze situatie doorbreken. Kempinga: 'We moeten af van het denken in regels. Het gaat om de kinderen. Onze overtuiging is dat architectuur kan bijdragen aan beter onderwijs, in een aantrekkelijke, hoogwaardige omgeving.' Haar 'evangelie' voor behoud van naoorlogse scholen draagt Kempinga uit via lezingen, tentoonstellingen en publicaties. Ze was onder meer betrokken bij de masterclass die Architectuur Lokaal voor wethouders Onderwijs organiseerde. Daarnaast zet ze ontwerp in als onderzoeksmiddel, om de potenties van bestaande schoolgebouwen in kaart te brengen. Om ertussen te komen speurt Kempinga voortdurend naar scholen waar iets mee staat te gebeuren. Zo belandde ze in 2014 als spreker op een bijeenkomst over de toekomst van het wederopbouwvergoed in het ABC Architectuurcentrum van Haarlem. Haar verhaal sprak wethouder Nieuwenburg aan. Hij zat in zijn maag met de scholen in Schalkwijk. Er moest iets met die panden gebeuren, maar wat? Verbouwen? Samenvoegen tot een brede school?

‘Ons is gevraagd om de mogelijkheden te onderzoeken. Dat doen we door een zo breed mogelijk programma van eisen op te stellen, waarin niet alleen de wensen van de school en de ouders, maar ook van andere betrokken partijen - omwonenden, corporaties met bezit in de omgeving, de gemeentelijke groenafdeling, monumentenzorg - worden verwerkt. We inventariseren eerst de bestaande situatie: hoe ziet het gebouw eruit, welke functies zitten erin, wat zijn de plannen van de school, en de prognose qua leerlingenaantal? Daaruit bleek dat de bestaande gebouwenvoorraad eigenlijk prima aansluit bij de vraag de komende twintig jaar.’ Stap twee in de werkwijze van Mevrouw Meijer is dat drie (jonge) architectenbureaus, die nog niet eerder een school hebben gebouwd, opdracht krijgen om dit programma te vertalen naar een plan. Hun onervarenheid ziet Kempinga als een voordeel; zij zijn in staat om de opgave met een frisse blik te bekijken. De architecten presenteren hun voorstellen aan het schoolbestuur en elkaar. Daarna is het aan de school om eventueel een plan te kiezen en het te realiseren.

In Haarlem werpt deze aanpak zijn vruchten af. De resultaten van het ontwerpend onderzoek zijn gebundeld in een boekje, tentoongesteld in het architectuurcentrum en opgenomen in het huisvestingsplan van de gemeente. Daarnaast heeft de gemeente? wie? 10 miljoen euro extra gereserveerd om de plannen uit te voeren. ‘Als ik zie wat die ontwerpen opleveren’, wijst Kempinga op de beelden in het boekje. ‘Dat ontroert me echt: die kwaliteit, de energie en liefde. Dat hoor ik ook van onze opdrachtgevers. Op die manier krijg je mensen mee. Maar ook alle lof voor de wethouder; hij heeft lef getoond door met ons in zee te gaan.’

Wat is er nodig om de onderwijshuisvesting verder te brengen? Schoemaker denkt dat het goed zou zijn om de min of meer gesloten scholenbouwmarkt open te breken. ‘Renovatie van scholen is meer dan onderhoud, je moet ook ruimtelijk nadenken over onderwijs. Gevestigde architectenbureaus hebben weliswaar veel kennis in huis, maar vervallen ook gemakkelijk in standaard oplossingen.’ Daarnaast pleit hij voor een grotere rol voor de architect. ‘Mijn opdrachtgever laat de realisatie van dit soort projecten doorgaans leiden door een bouwmanager. In dit geval heb ik hem daarvan weten te weerhouden. Met een manager aan het roer verschuift de focus al snel terug naar het budget en prestatienormen. Dingen zo snel mogelijk en zonder risico regelen, dat wordt dan het doel. Maar het levert niet per se het beste resultaat op. In het onderwijs valt op architectonisch gebied nog veel te winnen.’